

نشریه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال هفتم، شماره بیست و پنجم، تابستان ۱۳۹۵

دریافت: ۱۳۹۵/۲/۱۹ - پذیرش: ۱۳۹۵/۶/۱۰

صص ۱-۲۲

شناسایی عوامل مؤثر بر ایجاد نهادهای اجتماعی در مدیریت هر چه بهتر محلات؛ نمونه موردی: محلات واقع در شهر فردوسی - شهرستان شهریار

پرویز پیران: استاد جامعه‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

مجتبی رفیعیان: دانشیار برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

میثم رضائی: کارشناس ارشد مهندسی شهرسازی، مؤسسه غیرانتفاعی نورطوبی، تهران، ایران*

هما دهقان: کارشناس ارشد مدیریت شهری، مؤسسه غیرانتفاعی نورطوبی، تهران، ایران

چکیده

محلات به عنوان یک واحد تصمیم‌گیری خرد امروزه حرف کمتری را در تصمیمات گرفته شده از طرف مسئولان می‌زند و این در صورتی است که اصلی‌ترین هسته اولیه شهرها را محله‌های آنان تشکیل می‌دهد و شهروندان برای مشارکت در تصمیم‌های گرفته شده در سطح شهر نیاز به نهادهایی اجتماعی در سطح خردتر آن یعنی محلات دارند و اعتماد به نهادهای محلی در شهروندان نیز بیشتر است و به همین دلیل ایجاد نهادهای اجتماعی در سطح محلات نیازی مبرم و ضروری است. بنابراین، ضرورت مطالعه بیشتر در این زمینه که چه عواملی در ایجاد نهادهای اجتماعی در سطح محلات از نظر شهروندان مؤثر است از اهمیت بالایی برخوردار است. در همین ارتباط مقاله حاضر در نظر دارد که به شناسایی عوامل مؤثر در ایجاد نهادهای اجتماعی در سطح محلات و میزان همبستگی آن با ویژگی‌های این نهادها بپردازد و همچنین عوامل مؤثرتر را از میان عوامل شناسایی شده با آزمون رگرسیون خطی شناسایی کند. نوع تحقیق در این پژوهش کاربردی و روش بررسی آن توصیفی تحلیلی و پیمایشی است و ابزار آن برای پژوهش مصاحبه و استفاده از پرسشنامه و تحلیل نتایج آن‌ها با نرم افزار SPSS است. پس از شناسایی عوامل مؤثر در ایجاد نهادهای اجتماعی در سطح محلات، آن عوامل را در نمونه ای موردی در محلات واقع شده در شهر فردوسی مورد سنجش قرار دادیم که نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که از نظر شهروندان هر ۵ عامل اعتماد، مشارکت، کارایی، عدالت و کیفیت زندگی با بالای ۵۰ درصد و به طور زیاد در تحقق ایجاد نهادهای اجتماعی محله محور تأثیرگذار است و نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون خطی نیز تأثیرگذاری دو عامل مشارکت و اعتماد را با ۵۷/۸ درصد معلوم می‌دارد و در نهایت برای ایجاد نهادهای اجتماعی در سطح محلات باید شهروندان را در تصمیمات گرفته شده در شهر فردوسی مشارکت داد تا اعتماد را در آن‌ها برای ایجاد نهادهای اجتماعی محله محور بالاتر برد و در سطح محلات می‌توان از شهروندان با تجربه بالاتر استفاده نمود.

واژه‌های کلیدی: نهادهای اجتماعی، محله، مشارکت، اعتماد، شهروندان

۱- مقدمه

۱-۱- طرح مسأله

نیم قرن پیش لوئیس مامفورد به دفاع از نظریه برنامه‌ریزی از طریق محله‌ها که در دو دهه پیش از آن مورد پذیرش قرار گرفته اما هنوز در عمل به طور گسترده مورد استفاده قرار نگرفته بود، پرداخت. استباط او این بود که محله‌ها یه واقعیت اجتماعی هستند که هر کجا که انسان‌ها گرد یکدیگر جمع شوند ایجاد می‌شود. همین دلیل برای او کافی بود که نتیجه‌گیری کند که باید محله‌ها را از طریق برنامه‌ریزی و دوراندیشی آگاهانه رونق داد به طوری که عضوی از اندام‌های اصلی یک شهر یکپارچه شوند. به گفته او، این کار باید به واسطه واحد محله انجام گیرد که یکی از زیربخش‌های شهر بوده و تنها پاسخ عملی در برابر رشد نابهنجار متروپولیس‌ها و ناکارآمدی شهرهای بیش از حد متمرکز است (مدنی پور، ۱۳۹۱:۱۶۷) همچنین نظام متمرکز در کشور (برنامه‌ریزی از بالا به پایین) سبب کمتر شدن مشارکت شهروندان در محله‌ها شده است. در برنامه‌ریزی متمرکز شناسایی امکانات و منابع در سطوح بالای برنامه‌ریزی بر اساس اطلاعات تهیه شده در سطوح پایین‌تر انجام می‌گیرد (معصومی اشکوری، ۱۳۸۷:۱۹) و به همین دلیل توجه و تأکید برنامه‌ریزی و مدیریت شهرها، بیش از هر زمان دیگر، بر سطوح پایین‌تر و ابعاد ملموس زندگی شهری معطوف شده است (Fridman، ۱۹۹۳) و تقویت و اهمیت سطوح محلی و حضور انجمن‌ها و نهادهای اجتماعی مدنی در عرصه تصمیم‌گیری با تکیه‌ی عمده بر نقش شهروندان، اعتماد و مشارکت واقعی آنها در عرصه فعالیت‌ها و اقدامات روزمره مورد تأکید بسیاری از صاحب نظران قرار گرفته است (حاجی‌پور،

۱۳۸۵:۳۹) امروزه موضوع اجتماعات محلی و نحوه ساماندهی آنها جایگاه مهمی در جامعه‌شناسی شهری و به تبع آن شهرسازی و مدیریت شهری پیدا کرده است. صاحب‌نظران براین عقیده‌اند که اجتماعات محلی و نهادهای مردم‌محور می‌توانند با ارائه رفتارهای جدید و نهادینه ساختن آنها در جوامع، نقش مؤثری در ایجاد و بازتولید مفهوم شهروندی ایفا نمایند (حسین آبادی، تقوایی، ۱۳۸۸:۸۹) بنابراین در برنامه‌ریزی محله‌مبنا که بر اساس اجتماعات محلی است، مشارکت مردمی در معنای واقعی آن هدف قرار گرفته و شعار برنامه‌ریزی بوسیله مردم نه برای مردم آرمان این نگرش در برنامه‌ریزی شهری است پس نقش دولت صرفاً هدایت، حمایت و تشویق نهادهای اجتماعی محلی خواهد بود و هیچگونه تصمیمی را از بالا به پایین دیکته نمی‌کند و عدالت در محلات بهتر رعایت شده و همچنین کارایی این نهادها با مشارکت و اعتماد به شهروندان بالاتر خواهد بود. در نهایت با نگاه به تعاریف مختلف از محله و اجتماع محلی می‌توان گفت که در بیشتر تعاریف، وجود روابط متقابل و شبکه‌های اجتماعی میان افراد، ارزش‌ها و منافع مشترک و واقع بودن در یک محله با مرزهای جغرافیایی مشخص به عنوان خصایص اصلی یک اجتماع محلی محسوب می‌شود (صادقی، ۱۳۸۸:۱۰۲ و ۱۰۱).

۲-۱- اهداف

هدف از این پژوهش، شناسایی عوامل مؤثر در تحقق ایجاد نهادهای اجتماعی در سطح مدیریت محلی و میزان همبستگی آنها با ویژگی‌های نهادهای اجتماعی و همچنین تعیین عوامل مؤثرتر از میان عوامل شناسایی شده در ایجاد نهادهای اجتماعی محله‌محور است.

۳-۱- پیشینه پژوهش

وندرسمن^۱ (۲۰۰۸) به بررسی کیفی ابعاد نظری طرح مشارکت اجتماعی، رابطه مشارکت شهروندی و مراکز اجتماعات محلی پرداخته است. نتایج تحقیق نشان داد که ویژگی مشارکت کنندگان در افراد مجرد بیشتر است که علت اصلی آن تعریف راهکارها و مکانیزم‌های متناسب با نیازهای جوانان است. خادم الحسینی و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان « اداره مردمی شهر و مشارکت شهروندان در مدیریت شهری (منطقه ۵ اصفهان) » تهیه و به این نتیجه رسیدند که جامعه محوری و مشارکت به دلیل فقدان الگوی حکمرانی خوب شهری، به شکل واقعی اتفاق نیفتاده است. موسوی و همکاران (۱۳۹۱) در تحقیقی با عنوان «تحلیل فضایی رابطه سرمایه اجتماعی و توسعه پایدار شهری» اظهار داشتند که توسعه از طریق ابعاد متعدد خود، سرمایه اجتماعی را محقق می‌کند. از سوی دیگر، سرمایه اجتماعی نیز همچون پدیده‌ای نیرومند از طریق سطوح ماهوی خود زمینه ایجاد توسعه پایدار را فراهم می‌آورد. مجیدی خامنه و کولیوند (۱۳۹۱) در تحقیقی با عنوان «تحلیل ساختار فضایی محله شهری بر مبنای توسعه پایدار اجتماع محور (مطالعه موردی محله دارآباد تهران)» نشان دادند که مشارکت مردم محله، مدیریت مردم محله، تکوین و تقویت سرمایه اجتماعی و ترغیب آن‌ها در جهت پایداری از اهداف اصلی آن است. بنابراین، یکی از ملزومات مهم آن پذیرش کلیه افراد و تنوع فرهنگی آن‌ها از سوی مدیران و مردم همان محله است. باوان پور (۱۳۸۸) در تحقیقی با عنوان « نقش سرمایه اجتماعی در توسعه پایدار محله‌ای (نمونه کوی سجادیه مشهد) » نشان داد که با تقویت

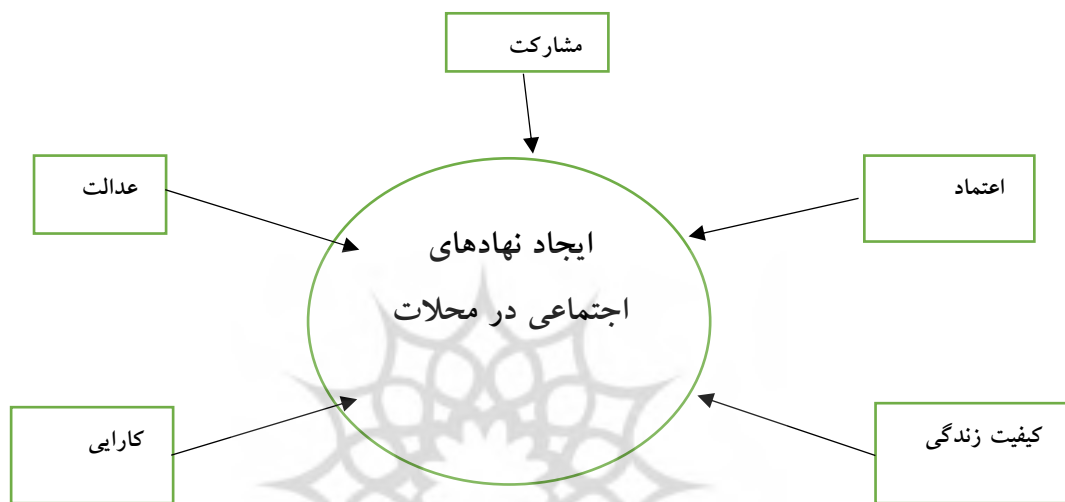
سرمایه اجتماعی به پایداری محله دست یافت. اما به سبب معناداری مولفه‌های سرمایه اجتماعی می‌توان بیان داشت توجه به مفهوم ذهنی سرمایه شرط انکاناپذیر تحقق مفهوم عینی پایدار است. یعنی دستیابی به توسعه محله‌ای بدون توجه به پتانسیل‌های نهادی، انسانی و بهره‌گیری از تمامی ظرفیت‌های فردی و گروهی امری غیر قابل اجراست. خنده رو (۱۳۸۷) در تحقیقی نشان داد که ابعاد پیوند همسایگی، اعتماد، مشارکت اجتماعی، کنترل غیر رسمی و احساس تعلق به محله مهم‌ترین ابعاد و شاخص‌های سرمایه در نظر گرفته شده است. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که میانگین سرمایه اجتماعی افراد در سطح محله کمی از سطح متوسط پایین‌تر است. در نتیجه به منظور رسیدن به توسعه پایدار محله، توجه به کوچکترین واحد شهری (محله) ضروری است.

خوشفر (۱۳۸۷) در رساله خود با عنوان «بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی مطالعه موردی استان گلستان» به این نتیجه رسید که در سطوح خرد و کلان، سرمایه اجتماعی با مشارکت سیاسی و توسعه اجتماعی-اقتصادی رابطه معناداری دارد. به طوری که از یک طرف شهرستانهای توسعه یافته از سرمایه اجتماعی بالاتری برخوردار بوده‌اند، از طرف دیگر، در سطح فردی سرمایه اجتماعی بالا موجب مشارکت بیشتر مردم در امور سیاسی و اجتماعی می‌شود.

در میان این پژوهش‌ها اغلب به مشارکت و اعتماد و عدالت و کارایی به صورت جداگانه و نه با هم پرداخته شده است ولی مشارکت زمانی رخ می‌دهد که اعتماد به نهادهای محلی در بین شهروندان وجود داشته باشد و وجود این اعتماد باعث مشارکت

شود که این پایان نامه همه این عوامل را با هم به کار می‌گیرد و عامل کیفیت زندگی در صورت محله محوری شدن را نیز مد نظر قرار می‌دهد و با نمونه‌ای موردی مقدار آن را در جهت ایجاد نهادهای محله محور خواهد سنجید.

می‌شود و مشارکت کارایی را در نهادهای محلی بالاتر خواهد بود و باعث نبوغ فکری و کاری خواهد شد و این نبوغ فکری در محلات عدالت را از نظر امکانات و سایر مسائل نیز به وجود خواهد آورد و در کنار این موارد آن وقت است که شهروندان محله ای با کیفیت بالا خواهند داشت. در اینجا لازم است گفته

شکل ۱: عوامل مؤثر در ایجاد نهادهای اجتماعی در سطح محلات

۴-۱- سوال‌های پژوهش

- ۱- در میان عوامل شناسایی شده ایجاد نهادهای اجتماعی در مدیریت محلات کدام عوامل از اثرگذاری بیشتری برخوردار هستند؟
- ۲- ویژگی‌های نهادهای اجتماعی در مدیریت هر چه بهتر محلات از دیدگاه شهروندان ساکن در آن چیست؟

۵-۱- فرضیات پژوهش

- ۱- به نظر می‌رسد که بین عوامل شناسایی شده برای ایجاد نهادهای اجتماعی و مدیریت هر چه بهتر محلات رابطه معنی داری وجود دارد.
- ۲- به نظر می‌رسد که بین دو عامل تأثیرگذارتر شناسایی شده در ایجاد نهادهای اجتماعی و مدیریت هر چه بهتر محلات رابطه معنی داری وجود دارد.

۲- مبانی نظری

۱-۲- تعاریفی از محله و مدیریت آن

از نظر لغوی در فرهنگ دهخدا از محله به معنای فرود آمدن یاد شده است و از محور به معنای گردش و چرخیدن نام برده شده است و در آخر می‌توان از محله محوری به عنوان گردش محله و امورات آن به دست شهروندان ساکن در آن نام برد (دیوشلی، ۱۳۸۸: ۱۰۰). محله در ساده ترین تعریف عبارت است از خانه‌های مجاور هم در یک فضای جغرافیایی خاص که ساکنان این خانه‌ها با هم روابط شخصی و تعامل رو در رو دارند و میزانی از همبستگی اجتماعی در بین آنها وجود دارد. به عبارت دیگر محله یک فضای اجتماعی-جغرافیایی است که محدود و مبتنی

شهروندان گداندانده اصلی آن به شمار می‌روند (چپ من^۲، ۱۳۸۴:۱۹۰). محله محوری در قالب اصل همسایگی مطرح است و چنین است که مسلمانان ملزم به تلاش فراوان در جهت تقویت روابط همسایگی و حفظ حقوق همسایگان هستند؛ همانگونه که در قرآن و سنت آمده است (مطهری، ۱۳۷۸:۷۵). در چارچوب نظریه توسعه‌ی محله، محله‌گرایی را می‌توان به دو صورت تعبیر نمود. یکی آنکه فضای شهر و اجتماع شهر را به واحدهای کوچک تر تقسیم و اداره شهر را بر اساس تقسیمات سازمان دهیم. این تقسیم بندی ممکن است کاملاً ساختگی و بی اثر و یا تفرقه‌زا و مضر باشد. تعبیر دیگر محله‌گرایی آن است که به فضای شهر و مردم آن در سطح پرداخته و به جای آنکه از فضای قله‌ی بلند به شهر بنگریم از نزدیک با مردم و فضای شهری در تماس باشیم و شهر را در این بعد بشناسیم. این نوع محله‌گرایی بالقوه انعطاف بیش تری دارد و امکانات جدید در جهت شناسایی و اداره شهر به همراه دارد (مدنی پور، ۱۳۸۳:۱۸ و ۱۹).

۲-۲- تعاریفی از نهادهای اجتماعی و نهادگرایی

در لغت نامه‌های فرانسه- فارسی و انگلیسی- فارسی لغات بنگاه، موسسه، برقرارسازی، برپاسازی، تاسیس، برقراری رسم، معمول، عرف، برگماری، تعیین، معادل اصطلاح Institution ضبط شده‌اند و جای لغت نهاد فارسی در بین این همه معنی خالی است. از این رو با توجه به آن دسته از معانی نهاد در متون فارسی و معنی تاسیس و موسسه در لغت نامه‌های فرانسه و انگلیسی که مفهوم جامعه‌شناسی دارند، به نظر می‌رسد به کار بردن لفظ نهاد (فارسی) معادل اصطلاح Institution که در چهل و چند سال پیش

بر روابط اجتماعی گرم و تعاملات رو در روی همسایگان است (معدفر و مقدم، ۱۳۸۹:۱۲۸). محله محوری اعتماد افراد محل به یکدیگر، روحیه همکاری و همبستگی، تمایل به حضور در عرصه‌های مدنی، وجدان کاری برای کسبه محل، انضباط و تلاش، تقویت هوش محله‌ای و افزایش سرمایه اجتماعی در سطح کلان و خرد است (حقیقتیان و همکاران، ۱۳۹۴:۱۰۵). محله مبنای همراه با مفاهیمی چون مشارکت و سرمایه بر این اساس برخی از دیدگاه‌ها، اجتماعی و توجه به مردم قرار گرفته است (Bullen، ۲۰۰۰) در حقیقت مفهوم محله در بافت سنتی ایران به مثابه سلول اصلی شهر سنتی سکونتگاه قوم، نژاد، مذهب یا فرقه‌ای خاص است. جامعه شهری رنگ گرفته از نظام عشیرتی در روند شکل گیری خود مجموعه‌هایی را ایجاد کرد که به محله معروف شدند. از ابتدای بنای شهرهای اسلامی و حتی قبل از اسلام، هر قوم و قبیله‌ای تحت شرایط خانوادگی، منافع مشترک و شبکه‌های خویشاوندی خود محله جداگانه‌ای در شهر بنا می‌کرد. نیاز به همبستگی داخلی از طرفی و تحدید گروه اجتماعی خودی در مقابل دیگران از سوی دیگر، لزوم خودکفایی نسبی را در زمینه خدمات و تاسیسات لازم توجیه می‌کرد (پاکزاد، ۱۳۶۹:۱۸) محله مکانی است که ابزار و سرمایه‌های گوناگون مانند سرمایه فیزیکی، سرمایه انسانی و فکری، سرمایه اجتماعی، سرمایه مالی و ... را که باعث بهبود کیفیت زندگی ساکنان محله می‌گردد فراهم می‌آورد (۲۰۰۰، Ronald) و همچنین چپ من محله را منطقه وسیعی می‌داند که به دلیل برخورداری از برخی خصوصیات مشترک و خاص قابل شناسایی است به گونه‌ای که فرد به طور ذهنی ورود به آن را حس می‌کند و

به وسیله استاد دکتر غلامحسین صدیقی برای اولین در درس‌های جامعه‌شناسی به کار رفته است و مورد قبول جامعه‌شناسان و مردم‌شناسان و مولفان و مترجمان کتب جامعه‌شناسی و انسان‌شناسی در ایران قرار گرفته، انتخابی اصولی و به جا بوده است. نهاد از جمله اصطلاحات جامعه‌شناسی است که کمتر مورد بحث قرار گرفته است، اگر هم در کتاب‌های علوم اجتماعی (تالیف - ترجمه) که به فارسی منتشر شده اند، از آن سخن رفته است تنها به یک یا چند تعریف کوتاه و ناقص و متفاوت از نهاد اجتماعی بسنده شده است. نهاد اسم مصدر مرخم و حاصل مصدر و ریشه فعل نهادن لغت فارسی است که در متون نظم و نثر فارسی در معانی مختلف به کار رفته است. برخی از آن‌ها ممکن است معنا و مفهوم جامعه‌شناسی نداشته باشد مانند: اداء دین، پرداختن، وضع، حال، کیفیت، صورت، گذاشتن و گذاشتن قرار و مواضعه و کلماتی که دارای معنا و مفهوم جامعه‌شناسی هستند مانند: رسم، آیین، شعار، قاعده و قانون، روش، بنیاد و اساس، یکدلی و یکرنگی، سنت و غیره. نهاد ترجمه انستیتوسیون فرانسوی و انگلیسی است که در معنی تاسیس و موسسه تعبیر می‌شود، ولی از نظر این که کلمه تاسیس و موسسه وافی به مقصود نبوده و چون بعضی از امور را نهاد می‌دانیم که در لفظ تاسیس و موسسه درست معرفی نمی‌شوند. بنابراین، انستیتوسیون را به نهاد ترجمه می‌کنیم (طیبی، ۱۳۶۸: ۵۰ و ۴۹). نهاد مجموعه انتزاعی از ارزش‌ها، هنجارها و اعتقادهای سازمان یافته که در جامعه به تصویب و تثبیت رسیده و کنترل‌کننده رفتار افراد جامعه است. این نهاد از طبیعت خود جامعه برخاسته است (علی بابایی، ۱۳۷۸: ۱۲۳) نهادگرایی در حال

حاضر یکی از مباحث مهم در علوم انسانی است و اندیشمندان گوناگونی در اقتصاد، علوم سیاسی و جامعه‌شناسی به نظریه پردازی در این زمینه مشغول هستند (Carruthers, 2007) در تعریف نهادگرایی باید گفت، هر چند میان اندیشمندان توافقی حتی در مورد تعریف نهادها وجود ندارد و هر یک تعریفی خاص از نهاد ارائه می‌نمایند (Dequench, 2006) اما نقطه مشترک میان تمام نهادگرایان - به منزله تعریفی از نهادگرایی - تاکید بر اهمیت نهادها در تحلیل مسائل اقتصادی، اجتماعی و سیاسی است. نهادگرایی در سالیان اخیر، بیش از پیش مورد توجه حکومتها قرار گرفته است. یکی از دلایل این امر مطرح شدن بحث سرمایه اجتماعی است. در واقع او اوایل دهه ۱۹۹۰ میلادی، شاهد مطرح شدن بحث سرمایه اجتماعی بودیم و بررسی‌های انجام شده، تأثیر مثبت سرمایه اجتماعی بر رشد محلات را نمایان ساخت (Knak and Keefer, 1997). با توجه به این که نهادها از عوامل مهم ایجاد سرمایه اجتماعی هستند (Uphoff, 1999) بحث نهادها مورد توجه حکومتها قرار گرفت. میر یادآور می‌شود که بحث سرمایه اجتماعی همان بحث نهادها و فرهنگ است که اکنون مورد توجه حکومتها قرار گرفته است (Meier, 2000) البته نهادهایی مانند بانک جهانی نیز در سال‌های اخیر، توجه خاصی به این نظریه‌ها داشته اند (Jameson, 2006). نهادها انگاره‌هایی مستقر برای رفع نیازمندی‌های متعدد انسانی هستند که از شیوه‌های قومی و قبیله‌ای که تداول و قبول عام پیدا می‌کنند بر می‌خیزند و رشد و نما می‌یابند (روسک و وارن، ۳، ۱۳۵۵: ۱۴۶). مالینفسکی نهاد اجتماعی را اجزای واقعی فرهنگ که دارای حد قابل ملاحظه‌ای

از دوام، عمومیت و استقلال هستند، نظام‌های متشکل فعالیت‌های انسانی هستند و نهاد خوانده می‌شوند (صانعی، ۱۳۵۴:۱۷۵). نهاد مجموعه‌ای از هنجارها و نقش‌هایی است که قانونیت یا عدم قانونیت هر چیزی را در یک سازمان اجتماعی تعیین می‌کند. این مفهوم گاه در معنای وسیع به خود سازمان اجتماعی اطلاق می‌شود (مندراس، ۱۳۵۴:۳۳۵).

۳-۲- تعاریفی از مؤلفه‌های مؤثر بر ایجاد نهادهای اجتماعی در مدیریت هر چه بهتر محلات

از مهمترین مولفه‌ها در تحقق نهادهای اجتماعی محله محور مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌های لحاظ شده در محلات است. واژه مشارکت از حیث لغوی به معنای درگیری و تجمع برای منظور خاص است (علوی تبار، ۱۳۷۹:۱۵). مشارکت کلمه‌ای عربی بر وزن مفاعله است که در ادبیات عرب به معنای معاشرت و همراهی در کار به کار رفته و در زبان فارسی در معانی شرکت دادن، انبازی کردن و تعیین سود یا زیان دو یا چند تن که با سرمایه‌های معین در زمان‌های مشخص به بازرگانی پرداخته‌اند، استعمال شده است. معادل مشارکت در زبان انگلیسی نیز در مفهوم با یکدیگر عمل کردن، سهمی از چیزی بردن و عمل متقابل اجتماعی در یک گروه به کار رفته است (اصلانی و فتاحی، ۱۳۹۳:۶۵) در دایره‌المعارف برنامه ریزی شهری مشارکت عمومی اینگونه تعریف شده است مشارکت عمومی در شهر سازی ابزاری است که به وسیله آن اعضای جامعه قادر می‌شوند تا در تدوین سیاستها و طرح‌های شرکت که بر روی محیط زندگی آنها مؤثر هستند (حسینی، ۱۳۸۲:۱۵).

مؤلفه دیگری که در تحقق ایجاد نهادهای اجتماعی محله محور نقش دارد وجود اعتماد شهروندان به این

نهادهای است. در فرهنگ معین واژه اعتماد به معنای تکیه کردن بر و واگذاشتن کار به کسی (معین، ۱۳۷۱:۳۰۲) و در لغتنامه دهخدا به معنای تکیه کردن بر کسی و اتکا آمده است (دهخدا، ۱۳۷۷:۲۴۹۶) و فرهنگ آکسفورد در تعریف اعتماد آورده است که اعتقاد یا میل به اینکه می‌توان به خوبی، قدرت، توانایی چیزی یا کسی تکیه کرد (قره‌خانی و همکاران، ۱۳۹۳:۸۴۱). در نوشته‌های جامعه‌شناسی مفهوم اعتماد اجتماعی هم به عنوان ویژگی افراد، ویژگی ارتباطات اجتماعی و هم ویژگی نظام اجتماعی با تأکید بر رفتار مبتنی بر تعاملات و سوگیری‌ها در سطح فردی مفهوم سازی شده است (ظهیری نیا و نیکخواه، ۱۳۹۴:۱۲۶). به بیانی دیگر از عوامل مهم و مؤثر در انسجام و یکپارچگی جامعه وجود اعتماد در بین افراد و گروه‌های مختلف اجتماعی است. زمانی که اعتماد اجتماعی تحت تاثیر عوامل مختلف دچار فرسایش شود نظم و انسجام اجتماعی نیز با چالشهایی مواجه می‌گردد (منصوریان و قدرتی، ۱۳۸۸:۱۹۰) مؤلفه دیگر در تحقق ایجاد نهادهای محله محور عدالت است که در تصمیم‌گیری در سطح محلات بوجود خواهد آمد. عدالت در اصطلاح از دو کلمه موزون بودن و برابری که در مفهوم رعایت تناسب میان اجزاء یک مجموعه هدف دار به گونه‌ای که آن مجموعه بتواند متعادل و پایدار بماند تشکیل شده است (پبله ور، ۱۳۸۰:۴۷). بنابراین عدالت فضایی در شهرها بدان معناست که مکان زندگی هر فرد حاصل از تقسیم کار اجتماعی وی را از استحقاق اجتماعی محروم نکند. نابرابری‌های فضایی، تنها هنگامی موجه است که بهبود حیات همگانی را در پی داشته باشد (اطهاری، ۱۳۸۱:۲۸). دیویدهاروی عدالت اجتماعی و فضایی در شهرها را تخصیص

از دوام، عمومیت و استقلال هستند، نظام‌های متشکل فعالیت‌های انسانی هستند و نهاد خوانده می‌شوند (صانعی، ۱۳۵۴:۱۷۵). نهاد مجموعه‌ای از هنجارها و نقش‌هایی است که قانونیت یا عدم قانونیت هر چیزی را در یک سازمان اجتماعی تعیین می‌کند. این مفهوم گاه در معنای وسیع به خود سازمان اجتماعی اطلاق می‌شود (مندراس، ۱۳۵۴:۳۳۵).

۳-۲- تعاریفی از مؤلفه‌های مؤثر بر ایجاد نهادهای

اجتماعی در مدیریت هر چه بهتر محلات

از مهمترین مولفه‌ها در تحقق نهادهای اجتماعی محله محور مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌های لحاظ شده در محلات است. واژه مشارکت از حیث لغوی به معنای درگیری و تجمع برای منظور خاص است (علوی تبار، ۱۳۷۹:۱۵). مشارکت کلمه‌ای عربی بر وزن مفاعله است که در ادبیات عرب به معنای معاشرت و همراهی در کار به کار رفته و در زبان فارسی در معانی شرکت دادن، انبازی کردن و تعیین سود یا زیان دو یا چند تن که با سرمایه‌های معین در زمان‌های مشخص به بازرگانی پرداخته‌اند، استعمال شده است. معادل مشارکت در زبان انگلیسی نیز در مفهوم با یکدیگر عمل کردن، سهمی از چیزی بردن و عمل متقابل اجتماعی در یک گروه به کار رفته است (اصلانی و فتاحی، ۱۳۹۳:۶۵) در دایره‌المعارف برنامه ریزی شهری مشارکت عمومی اینگونه تعریف شده است مشارکت عمومی در شهر سازی ابزاری است که به وسیله آن اعضای جامعه قادر می‌شوند تا در تدوین سیاستها و طرح‌های شرکت که بر روی محیط زندگی آنها مؤثر هستند (حسینی، ۱۳۸۲:۱۵).

مؤلفه دیگری که در تحقق ایجاد نهادهای اجتماعی محله محور نقش دارد وجود اعتماد شهروندان به این

کارایی سازمان‌ها باشد (Damanpour, ۲۰۰۲). اعتماد به نهادهای محله محور کارایی آن‌ها را نیز بالاتر خواهد بود و همانطور که در بخش پیشینه پژوهش نیز گفته خواهد شد هر ۵ عامل شناسایی شده ی مؤثر در ایجاد نهادهای محله محور به مثابه زنجیری به یکدیگر وابسته اند. مهم ترین و منحصر به فردترین نوع مشارکت در قرن بیستم افزایش میزان ۵۰ برابری کارایی بوده است و به نظر می‌رسد مهم ترین نتیجه مشارکت مدیریت که در قرن بیست و یکم مورد نیاز است افزایش کارایی "کار فکری" و "کارکنان فکری" باشد (دراکر، ۲۵:۱۳۸۰) همچنین مولفه آخری که در تحقق ایجاد نهادهای اجتماعی محله محور مفید خواهد بود نظرات شهروندان شهر فردوسی در مورد این است که آیا با ایجاد نهادهای محله محور کیفیت کارهای انجام شده در سطح محلات نیز بالاتر خواهد رفت و به عبارتی دیگر کیفیت زندگی شهروندان بالاتر رفته است. بنابراین مولفه دیگری که در این پژوهش سنجدیده می‌شود مولفه کیفیت زندگی است. کیفیت زندگی یکی از مهم ترین مسائل پیش روی جهان امروز می باشد همچنین ارتقاء کیفیت زندگی از مهم ترین اهداف حکومت‌ها و دولت‌های مختلف در سطح دنیا محسوب میشود (حسین زاده و میرزایی، ۱۷:۱۳۸۶). واژه کیفیت در لاتین به معنی چیزی، خصوصیت، طبیعت، نوع، ظرفیت، تعریف، صفت، نهاد و چگونگی است. Qol از نظر واژه به معنی چگونگی زندگی است و دربرگیرنده تفاوت‌های آن است که برای هر فرد منحصر به فرد بوده و با دیگران متفاوت است (فتاحی، ۲۷:۱۳۸۹). به عبارت دیگر منظور از کیفیت زندگی شهر در محلات توجه به کیفیت شاخص‌های

عادلانه ی منابع و امکانات شهری می داند که بتواند به گونه ای هدایت شود که افراد با حداقل شکاف و اعتراض نسبت به حقوق خود مواجه باشند و نیازهای جمعیتی آن در ابعاد مختلف برآورده گردد (هاروی، ۹۷:۱۳۷۹) در نتیجه، بین کیفیت زندگی افراد و دسترسی به خدمات رابطه ی معناداری وجود دارد. در کل نابرابری اجتماعی، بازتاب دستیابی متفاوت طبقات و قشرهای مختلف به انواع این کالاها در هر جامعه است. به این اعتبار، نابرابری در فرصت‌های زندگی یعنی بهداشت و مانند این‌ها مهم ترین، توزیع تفاوتی و تفاضلی امکانات و فرصت‌هایی از قبیل تحصیلات، اشتغال، درآمد شاخص برای درک موقعیت‌های نابرابر در پایگاه‌های اجتماعی و اقتصادی افراد و گروه‌ها در هر جامعه است (حاتمی نژاد و همکاران، ۴۲:۱۳۹۱). مولفه دیگر در تحقق ایجاد نهادهای اجتماعی محله محور کارایی این نهادها در تحقق هر چه بهتر نظرات شهروندان است. کارایی نشانگر درجه موفقیت یک نهاد در اجرای برنامه‌ها برای به حداقل رساندن تأثیر منفی فرآیند است. نوآوری نقشی محوری و تأثیرگذار در فرآیند کارایی بازی می‌کند. از این رو کارایی نوآوری به عنوان یکی از مولفه‌های اصلی در کنار شیوه‌های مستقر در نهادها است (ملکی پور، ۱۹:۱۳۹۲) همچنین نوآوری به عنوان یک شایستگی است که منجر به مزیت رقابت و کارایی سازمانی می‌شود (Gaynor, ۲۰۰۲). نتایج به دست آمده از تحقیقات پژوهشگران حاکی از این است که رابطه بین نوآوری و کارایی مبهم است (Yun Lin, 2007). از این رو بعضی از مطالعات ارتباط مثبت، بعضی ارتباط منفی و یک سری دیگر هیچ ارتباطی را گزارش نکرده اند (Capon, 1990). این نتایج متناقض می‌تواند به دلیل عملکرد متفاوت نوآوری در

عدالت، کارایی و کیفیت زندگی و موانع و محدودیت‌ها) و متغیر وابسته (دیدگاه شهروندان در خصوص ویژگی‌های رویکرد محله محور) سنجیده می‌شود. جامعه نمونه با استفاده از جدول مورگان، تعداد ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه و با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده با انتساب متناسب انتخاب شدند.

۲-۵- متغیرها و شاخص‌ها

اطلاعات پرسشنامه با گویه‌های دسته‌بندی شده در هر مولفه وارد نرم افزار SPSS20 شد. سپس میانگین آن‌ها مشخص شده و با استفاده از تحلیل رگرسیون چندگانه تغییرات متغیر وابسته را از طریق متغیرهای مستقل پیش بینی و سهم هر یک از متغیرهای مستقل را در تبیین متغیر وابسته تعیین نمودیم. در روش گام به گام قوی ترین متغیرها یک به یک وارد معادله می‌شوند و این کار تا زمانی ادامه می‌یابد که خطای آزمون معنی داری به ۵ درصد برسد. عوامل مؤثر شناسایی شده در ایجاد نهادهای اجتماعی در سطح محلات ۵ مولفه است. مولفه اول اعتماد است که از پنج گویه (اعتماد نهادهای محلی، اعتماد به اهالی محل، اعتماد به شورای شهر، اعتماد به پاسخگویی شورای شهر، اعتماد انتظارات از نیازهای اجتماعی) تشکیل شده است. مولفه دوم کارایی است که از پنج گویه (اطلاع شهروندان از مصوبات، مسوولیت پذیری مردم، دائمی و مستمر بودن فعالیتها در مدیریت محله، رضایتمندی از اقدامات مدیریت محله، دستیابی به اهداف از پیش تعیین شده) تشکیل شده است. مولفه سوم در خصوص عدالت است که از پنج گویه (تفویض اختیارات به نهادهای محله، ایجاد عدالت اجتماعی، توزیع برابر و عادلانه امکانات، انجام طرح‌های محله در زمان تعیین شده، عدالت جنسیتی در مدیریت محله) تشکیل شده است.

اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، محیطی و روانی و غیره در دو وجه کمی و کیفی (مثل شرایط کیفیت دسترسی، کیفیت مسکن، کیفیت فضاهای اوقات فراغت، فرصت‌های اجتماعی، اشتغال، مشارکت اجتماعی و غیره) در روند برنامه ریزی شهری است (قنبری و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۷۵). کیفیت زندگی شهری دربرگیرنده ابعاد روانی است که شاخص‌هایی چون رضایت، شادمانی و امنیت را در بر می‌گیرد و در برخی از موارد رضایت اجتماعی نیز نامیده می‌شود. کیفیت زندگی شهری ابعاد محیطی را نیز که سنجه‌هایی چون مسکن، دسترسی به خدمات و امنیت محیطی را با خود دارند، دربر می‌گیرد (غیاثوند، ۱۳۸۵: ۸۵).

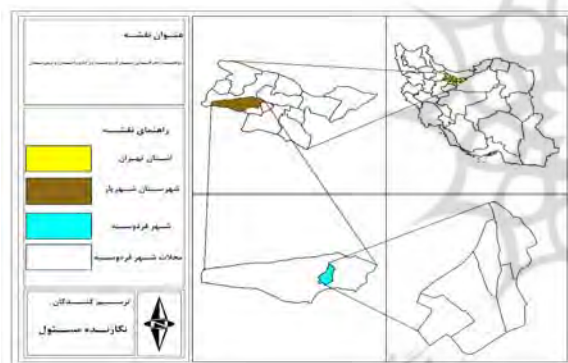
۲-۴- روش تحقیق

انتخاب روش تحقیق پس از تعیین هدف از اقدامات ضروری است، که بایستی توسط محقق صورت گیرد. از آنجایی که تحقیق حاضر اصول و فنون تحقیقات پایه را برای حل مسائل اجرایی بکار می‌گیرد و در صدد کاربرد عملی دانش است، از لحاظ نوع، کاربردی و به واسطه آنکه محقق سعی دارد آنچه را هست بدون هیچ گونه دخالت یا استنتاج ذهنی بیان نموده و صرفاً به تشریح متغیرها در جامعه مورد تحقیق بپردازد یعنی امکان کنترل و دستکاری متغیرهای تحقیق برای محقق وجود ندارد، از نوع تحقیقات توصیفی (غیر آزمایشی) است. ابزار مورد استفاده در این پژوهش برای گردآوری اطلاعات پرسشنامه است همچنین روش جمع‌آوری اطلاعات مطالعات اسنادی، کتابخانه ای و میدانی و پیمایشی است و از آنجائیکه تلاش می‌کند تا به بررسی روابط متغیرها بپردازد در قالب همبستگی است و میزان ارتباط بین متغیرهای مستقل (مشارکت، اعتماد،

و فاصله آن تا مرکز شهرستان شهریار ۱۱ کیلومتر، رباط کریم ۱۵ کیلومتر و شهر وحیدیه ۳ کیلومتر است. تحول‌های جمعیتی محلات واقع در شهر فردوسیه در سال ۱۳۹۳ بر طبق جدول ۱ است و شکل ۲ روند جمعیتی شهر فردوسیه را در سال‌های اخیر نشان می‌دهد.

جدول ۱: جمعیت محلات واقع در شهر فردوسیه

محله	جامعه آماری	پرسشنامه‌های توزیع شده
خاوه	۸۵۷۸	۱۰۸
عبدآباد	۶۶۴۰	۸۳
عباس آباد	۴۳۲۲	۵۴
فردوس	۹۹۷۰	۱۲۵
محمودآباد	۱۰۶۷	۱۴
جمع	۳۰۵۷۷	۳۸۴

شکل ۲: موقعیت جغرافیایی شهر فردوسیه در کشور،

استان و شهرستان، منبع: شهرداری فردوسیه

۳- تحلیل یافته‌ها

۳-۱- سنجش مولفه‌های ایجاد نهاد اجتماعی برای مدیریت هر چه بهتر محلات: الف) اولین مولفه اعتماد است که دارای ۵ پرسش است که بر طبق نظر شهروندان هر پنج محله میانگین آن‌ها گرفته و سنجیده شده است.

مولفه چهارم مشارکت است که از پنج گویه (شرکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌ها، علاقه و اعتماد در مردم برای توسعه و پیشرفت، ارزش و اعتبار قائل شدن به نظرات شهروندان، حس مالکیت در شهروندان، سهولت ارتباط شهروندان با مدیران محلی) تشکیل شده است و مولفه پنجم نیز در خصوص کیفیت زندگی است که از پنج گویه (رضایتمندی از سکونت در محله، فعال بودن شورایاری، مکان‌هایی برای پر کردن اوقات فراغت اقشار سنی مختلف، وجود فضاهای جمعی، برگزاری مراسم‌ها برای تقویت ارتباطات) تشکیل شده است. در نهایت گویه‌هایی از ویژگی‌های نهاد اجتماعی در مدیریت هر چه بهتر محلات را از دیدگاه شهروندان مورد بررسی قرار می‌دهیم و میزان همبستگی بین آن و متغیرهای مستقل را معلوم می‌نماییم.

۶-۲- محدوده و قلمرو پژوهش

شهر فردوسیه که در شهرستان شهریار واقع شده است دارای مساحتی حدود ۳۲۹ هزار متر مربع است. این شهر از تجمع پنج محله به نام‌های فردوس، عباس آباد، محمود آباد، عبدآباد و خاوه تشکیل شده است. این شهر از سمت شمال با شهر شهریار، از سمت غرب با شهر وحیدیه، از سمت شرق با دهستان اسدآباد و از سمت جنوب به شهرک مصطفی خمینی محدود می‌شود. شهر فردوسیه از نظر موقعیت جغرافیایی به دلیل قرار گرفتن در مسیرهای ارتباطی، دارای موقعیتی مهم است به طوری که ورودی‌های این شهر در مسیرهای ارتباطی مهمی قرار دارد. شهر فردوسیه در مختصات جغرافیایی ۳۵ درجه و ۳۶ دقیقه و ۱۱ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۵۱ درجه و ۴ دقیقه طول شرقی از نصف النهار مبدا قرار دارد. ارتفاع آن از سطح دریا ۱۱۰۵ تا ۱۱۱۵ متر بوده

جدول ۲: گویه‌های اعتماد در ایجاد نهاد اجتماعی در سطح محلات

طیف ارزیابی					اعتماد
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
درصد					
۳۳/۷	۴۷/۷	۱۱/۴	۲/۷	۴/۵	اعتماد به نهادهای محلی ای (فرهنگسراها و...) در بین شهروندان
۳۷/۶	۴۹/۷	۸/۷	۴	۰	اعتماد به اهالی محل و شهروندان
۵۰	۳۶/۱	۴/۲	۵/۸	۳/۹	اعتماد به شورای شهر، هیأت امنای محل و بررسی وضعیت محل
۳۷	۴۵/۳	۸/۶	۶/۲	۲/۹	اعتماد به پاسخگویی شورای شهر در مقابل شهروندان
۴۸/۳	۴۱/۵	۹/۴	۰/۵	۰/۳	اعتماد به شورای شهر بر مبنای شاخص انتظارات ناظر بر نیازهای اجتماعی

شهروندان، در محله عبد آباد ۷۵ درصد، در محله عباس آباد ۷۳/۵ درصد، در محله فردوس ۷۴/۲ درصد و در محله محمودآباد ۸۵/۷ درصد با بیشترین فراوانی در حد زیاد معتقدند که اعتماد در تحقق اهداف ایجاد نهادهای اجتماعی در سطح مدیریت محله نقش دارد (جدول ۳).

یافته‌های این پژوهش حاکی از این است که میزان اعتماد اجتماعی در محلات واقع در شهر فردوسیه - شهرستان شهریار در حد زیاد است که مبین این امر است که میزان اعتماد مردم به یکدیگر با میزان اعتماد به نهادها، اقشار و اصناف در حد زیاد است و به تفکیک محلات، در محله خاوه ۷۶/۵ درصد

جدول ۳: دیدگاه شهروندان در خصوص اعتماد در ایجاد نهاد اجتماعی در سطح محلات

اعتماد	محله				
	خاوه	عبدآباد	عباس آباد	فردوس	محمود آباد
درصد					
خیلی کم	۰	۰	۰	۰	۰
کم	۰	۰	۲	۰/۸	۰
متوسط	۱۸/۶	۱۷/۵	۲۴/۵	۲۱	۱۴/۳
زیاد	۷۶/۵	۷۵	۷۳/۵	۷۴/۲	۸۵/۷
خیلی زیاد	۴/۹	۷/۵	۰	۴	۰
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

ب) مولفه دوم در ایجاد نهادهای اجتماعی برای ۵ پرسش یا گویه است که بر طبق نظر شهروندان مدیریت محلات شهر فردوسیه کارایی است و دارای میانگین آن‌ها گرفته و سنجیده شده است.

جدول ۴: گویه‌های کارایی در ایجاد نهاد اجتماعی در سطح محلات

طیف ارزیابی					کارایی
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
درصد					
۴۰/۵	۴۵/۹	۸/۵	۴/۸	۰/۳	اطلاع شهروندان از مصوبات محله‌ای
۳۷/۸	۳۵/۷	۱۶/۷	۸/۲	۱/۶	وجود امنیت اجتماعی در دل محلات علاوه بر ایجاد کلاتری‌ها با استفاده از نگهبان محله و بر انگیزتن حس مسولیت‌پذیری مردم و انجمن‌های محلی به خصوص برای زنان و کودکان
۲۵/۸	۵۷/۱	۷/۴	۵/۵	۴/۲	دائمی و مستمر بودن فعالیت‌های مدیریت محله
۳۳/۸	۳۱/۴	۱۲/۳	۱۰/۲	۱۲/۳	رضایت‌مندی اهالی محله از اقدامات مدیریت محله
۲۸/۲	۳۹/۹	۱۶/۴	۱۱/۵	۳/۹	مؤثر بودن اقدامات مدیریت محله برای دستیابی به اهداف از پیش تعیین شده

درصد، در محله محمودآباد ۵۰ درصد با بیشترین فراوانی در حد زیاد معتقدند که کارایی در تحقق اهداف رویکردهای محله محور در سطح مدیریت محله نقش دارد. در محله عباس آباد ۵۹/۶ درصد، در محله فردوس ۴۶/۴ درصد با بیشترین فراوانی در حد متوسط معتقدند که کارایی در تحقق اهداف ایجاد نهادهای اجتماعی در سطح مدیریت محله نقش دارد (جدول ۵).

یافته‌ها نشان می‌دهد که جامعه کارا با قابلیت بهتر در خدمت به شهروندان خود با شیوه ای سالم عمل می‌کند و این در سطح خردتر آن یعنی محلات بیشتر به چشم می‌آید. کارایی یک ویژگی مهم است چرا که تمام ورودی‌ها کمیاب است. پس بایستی تلاش شود آن‌ها را حفظ نمود در حالی که حفظ سطح قابل قبولی از خروجی و یا یک سطح از تولید به طور کلی حس می‌شود. و به تفکیک محلات، در محله خاوه ۶۵/۴ درصد شهروندان، در محله عبد آباد ۵۹/۷

جدول ۵. دیدگاه شهروندان در خصوص کارایی در ایجاد نهاد اجتماعی در سطح محلات

کارایی	محله				
	خاوه	عبدآباد	عباس آباد	فردوس	محمود آباد
	درصد				
خیلی کم	۰	۰	۰	۰	۷/۱
کم	۶۷	۱/۳	۶/۴	۷/۱	۱۴/۳
متوسط	۱۹/۲	۳۵/۱	۵۹/۶	۴۶/۴	۲۱/۴
زیاد	۶۵/۴	۵۹/۷	۳۴	۴۲/۹	۵۰
خیلی زیاد	۸/۷	۳/۹	۰	۳/۶	۷/۱
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

پ) مولفه سوم در ایجاد نهادهای اجتماعی برای مدیریت محلات عدالت است و دارای ۵ پرسش یا گویه است که بر طبق نظر شهروندان میانگین آن‌ها گرفته و سنجیده شده است.

جدول ۶: گویه‌های عدالت در ایجاد نهاد اجتماعی در سطح محلات

عدالت	طبق آرزوایی				
	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
	درصد				
وجود تفویض اختیارات در نهادهای محله‌ای از جمله شورای یاری‌ها	۶/۵	۱۳/۸	۷/۶	۳۴/۱	۳۸
ایجاد عدالت اجتماعی در محله	۱۰/۹	۸/۱	۱۴/۱	۴۵/۶	۲۱/۴
عدالت در توزیع برابر و عادلانه امکانات محله	۶/۳	۶/۹	۹/۵	۳۳/۱	۴۴/۲
انجام طرح‌های محله در زمان تعیین شده	۲/۶	۱۰	۱۵/۲	۲۷	۴۵/۱
عضویت زنان در مدیریت محله (عدالت جنسیتی)	۲/۶	۶/۲	۹/۱	۴۰/۴	۴۱/۷

نیز این مورد مطالعه قرار گرفته است و به واقع عدالت اجتماعی از طریق تأمین فرصتهای برابر برای افراد جامعه، توجه به تفاوت استعداد و توانایی‌های محوری و در عین حال توجه به عدالت توزیعی در سطح محلات قابل تحقق است و به

یافته‌ها نشان می‌دهد که درک از عدالت و به ویژه عدالت اجتماعی با توجه به زمان و مکان و اوضاع اقتصادی، سیاسی و اجتماعی حاکم در هر جامعه ای از تفاوت‌هایی خاص، برخوردار است که در محلات شهر فردوسی - شهرستان شهریار

فراوانی در حد زیاد معتقدند که عدالت در تحقق اهداف ایجاد نهادهای اجتماعی در سطح مدیریت محله نقش دارد (جدول ۷).

تفکیک محلات، در محله خاوه ۶۰/۶ درصد شهروندان، در محله عبد آباد ۴۶/۹ درصد، در محله عباس آباد ۴۷/۲ درصد، در محله فردوس ۵۱/۲ درصد و در محله محمودآباد ۶۴/۳ درصد با بیشترین

جدول ۷: دیدگاه شهروندان در خصوص عدالت در ایجاد نهاد اجتماعی در سطح محلات

عدالت	محله				
	خواه	عبدآباد	عباس آباد	فردوس	محمود آباد
	درصد				
خیلی کم	۰	۱/۲	۰	۱/۶	۰
کم	۱۱/۵	۹/۹	۱۸/۹	۱۲/۲	۰
متوسط	۲۴	۳۴/۶	۳۲/۱	۲۸/۵	۲۸/۶
زیاد	۶۰/۶	۴۶/۹	۴۷/۲	۵۱/۲	۶۴/۳
خیلی زیاد	۳/۸	۷/۴	۱/۹	۶/۵	۷/۱
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

ت) مولفه چهارم در ایجاد نهادهای اجتماعی در سطح محلات مشارکت است و دارای ۵ پرسش یا گویه است که بر طبق نظر شهروندان میانگین آن‌ها گرفته و سنجیده شده است.

جدول ۸: گویه‌های مشارکت در تحقق ایجاد نهاد اجتماعی محله محور

مشارکت	طیف ارزیابی				
	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
	درصد				
شرکت در تصمیم گیری‌ها و برنامه ریزی‌های مدیریتی محله توسط شهروندان	۰	۲/۶	۱۶/۷	۴۶	۳۴/۷
علاقه و اعتماد در مردم برای توسعه و پیشرفت ارزش و اعتبار قائل شدن نسبت به نظرات و خواسته‌های ساکنان شهر فردوسیه	۴	۸/۸	۱۳	۴۳/۴	۳۰/۹
حسن مالکیت در مردم و در نتیجه وجود انگیزه برای مشارکت	۸/۹	۶/۸	۱۴/۸	۲۹/۷	۳۹/۸
تمایل ساکنین به مشارکت در امور محله و افزایش امکانات محله	۶/۳	۳/۷	۱۴/۶	۲۹	۴۶/۵
سهولت ارتباط شهروندان با مدیران محلی					

ایجاد کرد و به تفکیک محلات، در محله خاوه ۴۸/۵ درصد شهروندان، در محله عبد آباد ۵۵/۷ درصد، در محله عباس آباد ۵۲ درصد، در محله محمودآباد ۵۱ درصد با بیشترین فراوانی در حد زیاد معتقدند که مشارکت در تحقق اهداف ایجاد نهادهای اجتماعی در سطح مدیریت محله نقش دارد (جدول ۹).

یافته‌ها نشان می‌دهد که تصور فرد از پیامدهای مشارکت، ارزیابی فرد از قضاوت‌های دیگران در مورد مشارکت و سوابق فرد در زمینه مشارکت به امکان مشارکت که شامل وضعیت قانونی و نهادی در زمینه مشارکت و امکانات و شرایط الزم برای مشارکت است، بستگی دارد. بنابراین هر چه میزان مشارکت در بین شهروندان بیشتر باشد بهتر می‌توان نهادی اجتماعی محله محور

جدول ۹. دیدگاه شهروندان در خصوص مشارکت در ایجاد نهاد اجتماعی سطح محلات

مشارکت	محلّه				
	خواوه	عبدآباد	عباس آباد	فردوس	محمود آباد
	درصد				
خیلی کم	۴/۹	۶/۳	۱۰	۵/۸	۰
کم	۱	۰	۰	۰/۸	۰
متوسط	۲/۹	۲/۵	۶	۱/۷	۰
زیاد	۴۸/۵	۵۵/۷	۵۲	۵۲/۱	۵۱
خیلی زیاد	۴۲/۷	۳۵/۴	۳۲	۳۹/۷	۴۹
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

ث) مولفه پنجم در ایجاد نهادهای اجتماعی در سطح محلات کیفیت زندگی است و دارای ۵ پرسش یا گویه است که بر طبق نظر شهروندان میانگین آن‌ها گرفته و سنجیده شده است.

جدول ۱۰: گویه‌های کیفیت زندگی در ایجاد نهاد اجتماعی در سطح محلات

کیفیت زندگی	طیف ارزیابی				
	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
	درصد				
میزان رضایت‌مندی شهروندان از سکونت در محلّه	۰	۸/۳	۱۳	۳۴/۴	۴۴/۳
فعال بودن شوراباری در بعد مدیریت محلّه‌ای، برنامه‌ریزی برای محلّه و اینکه از حالت سکون خارج شوند	۶/۱	۰/۵	۸/۷	۴۹/۵	۳۵/۲
وجود مکان‌هایی برای پر کردن اوقات فراغت اقشار سنی مختلف اعم از محلهای بازی، کتابخانه، خانه مشق و . . .	۶/۲	۱	۹/۴	۴۶/۶	۳۶/۷
وجود فضاهای جمعی و دعوت از افراد موفق برای ایجاد انگیزه در میان مردم	۳/۷	۷/۸	۱۱/۲	۴۷/۱	۳۰/۲
برگزاری مراسم‌ها و جشن‌های ملی و مذهبی برای تقویت ارتباطات بین افراد و گروههای اجتماعی و رفع عوامل مؤثر بر طرد اجتماعی افراد و گروهها در این رویدادها.	۲/۶	۶/۸	۱۴/۸	۴۳/۲	۳۲/۶

یافته‌ها نشان می‌دهد که به طور کلی هدف از مطرح کردن مفهوم کیفیت زندگی شهری، اصلاح و تکامل مفهوم توسعه از توسعه صرف کمی، به توسعه پایدار شهری بوده است و هر چه در محلات همبستگی اجتماعی، امنیت اقتصادی و توانمندسازی اجتماعی بالاتر باشد کیفیت زندگی در محالت نیز بالاتر خواهد رفت و به تفکیک محلات، در محلّه خواوه ۶۸ درصد شهروندان، در محلّه عبد آباد ۶۹/۶ درصد، در محلّه عباس آباد ۵۶ درصد، در محلّه فردوس ۵۹/۸ درصد و در محلّه محمودآباد ۵۰ درصد با بیشترین فراوانی در حد زیاد معتقدند که کیفیت زندگی در تحقق اهداف ایجاد نهادهای اجتماعی در سطح مدیریت محلّه نقش دار (جدول ۱۱).

یافته‌ها نشان می‌دهد که به طور کلی هدف از مطرح کردن مفهوم کیفیت زندگی شهری، اصلاح و تکامل مفهوم توسعه از توسعه صرف کمی، به توسعه پایدار شهری بوده است و هر چه در محلات همبستگی اجتماعی، امنیت اقتصادی و توانمندسازی اجتماعی بالاتر باشد کیفیت زندگی در محالت نیز بالاتر خواهد رفت و به تفکیک محلات، در محلّه خواوه ۶۸ درصد

جدول ۱۱: دیدگاه شهروندان در خصوص کیفیت زندگی در ایجاد نهاد اجتماعی سطح محلات

کیفیت زندگی	محله				
	خواه	عبدآباد	عباس آباد	فردوس	محمود آباد
	درصد				
خیلی کم	۵/۸	۶/۳	۱۰	۶/۶	۰
کم	۲/۹	۲/۵	۶	۱/۶	۰
متوسط	۱۶/۵	۱۵/۲	۲۰	۲۱/۳	۲۸/۶
زیاد	۶۸	۶۹/۶	۵۶	۵۹/۸	۵۰
خیلی زیاد	۶/۸	۶/۳	۸	۱۰/۷	۲۱/۴
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

۲-۳- دیدگاه شهروندان در خصوص ویژگی‌های

نهاد اجتماعی محله محور

پس از شناسایی و شناخت و بررسی در تحقق ایجاد نهادهای اجتماعی در سطح محلات شهر فردوسیه، باید میانگین نظرات شهروندان در خصوص

ویژگی‌های نهاد اجتماعی در محلات که متغیر وابسته ما است را به دست آورد تا بتوان ضریب همبستگی بین مولفه‌های تحقق ایجاد نهاد اجتماعی محله محور را به دست آورد.

جدول ۱۲: گویه‌های ویژگی نهادهای اجتماعی در مدیریت محلات

ویژگی‌های ایجاد نهادهای اجتماعی در سطح محلات	طیف ارزیابی				
	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
	درصد				
تشکیل و تقویت سازمانهای غیر دولتی در حکم سازوکاری مؤثر و اجرایی برای جلب مشارکت مردم	۶/۳	۴/۲	۶/۵	۲۷/۴	۵۵/۶
وجود نیروی انسانی مجرب به تعداد کافی در محلات و ارگانهای مرتبط با امور شهری	۲/۹	۴/۲	۷/۴	۲۸/۲	۵۷/۴
تأثیرگذاری مطلوبتر شهروندان در تصمیم گیریهای شهری	۶/۲	۰/۵	۶/۵	۳۴/۱	۵۲/۶
دادن حق اظهار نظر به مردم محلی و مشارکت مردم محلی در امور سیاسی	۰	۳/۴	۱۰/۸	۵۱/۱	۳۴/۷
پیشگیری از جرایم محلی و وجود امنیت در ساکنان محله	۳/۷	۲/۴	۲۱/۷	۴۲/۹	۲۹/۳
وجود هویت مکانی از طریق طراحی، تجهیز و نام گذاری خیابان	۰	۵/۵	۱۸/۲	۴۳	۳۳/۳
قویت بیشتر تصمیم گیریها در شورای محله و شورابارها و معتمدین محله	۰	۶/۸	۱۸/۹	۴۰/۸	۳۳/۴
ایجاد انگیزه و احساس اهمیت در ساکنان از طریق ایجاد خانه‌های گفتگوی محله ای	۰	۶/۲	۲۹/۴	۳۴/۹	۲۹/۴

به تفکیک محلات، در محله خواه ۴۵/۸ درصد شهروندان، در محله عبد آباد ۴۲/۲ درصد، در محله فردوس ۵۰/۴ درصد و در محله محمودآباد ۵۰ درصد با بیشترین فراوانی در حد زیاد معتقدند که موارد مطرح شده در حد زیاد جزء ویژگی‌های ایجاد

نهادهای اجتماعی در سطح محلات است. در محله عباس آباد ۴۱/۵ درصد با بیشترین فراوانی معتقدند که موارد مطرح شده در حد خیلی زیاد جزء ویژگی‌های ایجاد نهادهای اجتماعی در سطح محلات است.

جدول ۱۳: دیدگاه شهروندان در خصوص ویژگی‌های اجتماعی در سطح محلات

محلّه					ویژگی‌های ایجاد نهادهای اجتماعی در سطح محلات
محمود آباد	فردوس	عباس آباد	عبدآباد	خواه	
درصد					
۰	۰	۰	۰	۰	خیلی کم
۰	۶/۵	۷/۵	۶	۳/۱	کم
۱۴/۳	۱۲/۲	۱۳/۲	۱۳/۳	۱۰/۴	متوسط
۵۰	۵۰/۴	۳۷/۷	۴۲/۲	۴۵/۸	زیاد
۳۵/۷	۳۰/۹	۴۱/۵	۳۸/۶	۴۰/۶	خیلی زیاد
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	جمع

در این قسمت به منظور تعیین رابطه میان متغیرهای می‌نماییم و قبل از استفاده از هر آزمونی لازم است تا ملاک و پیش بین از ضریب همبستگی استفاده از نرمال بودن داده‌ها اطمینان حاصل کنیم.

جدول ۱۴: آزمون نرمال بودن متغیرها

متغیرها	اعتماد	عدالت	مشارکت	کارایی	کیفیت زندگی	موانع	ویژگی‌های اجتماعی
تعداد	۳۶۹	۳۷۵	۳۶۷	۳۵۴	۳۶۸	۳۶۹	۳۶۹
پارامترهای نرمالیت	میانگین	انحراف معیار	مطلق	مثبت	منفی	آزمون کولموگوروف اسمیرنوف	معنی داری
	۲۰/۹۱	۱۹/۵۴	۲۷/۹۶	۱۹/۶۴	۳/۶۴	۳۶۹	۳۶۹
	۲/۰۴	۳/۸۸	۶/۳۰	۳/۰۶	۰/۹۲	۵/۵۷	۶/۲۰
	۰/۱۲۳	۰/۱۸۸	۰/۲۵۴	۰/۱۱۷	۰/۳۶۸	۰/۲۱۳	۰/۲۰۵
	۰/۱۱۳	۰/۰۸۶	۰/۱۳۲	۰/۰۶۵	۰/۲۶۵	۰/۱۰۴	۰/۱۰۳
	-۰/۱۲۳	-۰/۱۸۸	-۰/۲۵۴	-۰/۱۱۷	-۰/۳۶۸	-۰/۲۱۳	-۰/۲۰۵
	۲/۳۶	۳/۶۴	۴/۸۷	۲/۱۹	۷/۰۶	۴/۰۹۴	۳/۹۴۸
	۰/۲۱۰	۰/۲۵۸	۰/۴۲۵	۰/۲۰۸	۰/۲۱۳	۰/۳۵۱	۰/۲۶۸

با توجه به جدول ۱۴ چون سطح معنی داری برای متغیر اعتماد (۰/۲۱۰)، عدالت (۰/۲۵۸)، مشارکت (۰/۴۲۵)، کارایی (۰/۲۰۸)، کیفیت زندگی (۰/۲۱۳)، موانع و محدودیت‌ها (۰/۳۵۱) و نگرش شهروندان در خصوص ویژگی‌های ایجاد نهادهای اجتماعی در سطح محلات شهر فردوسی (۰/۲۶۸) و از ۵ صدم کم تر است بنابراین، فرض نرمال بودن برای تک متغیرها پذیرفته می‌شود و در جدول ۱۵ میزان ضریب همبستگی عوامل مستقل را با ایجاد نهادهای اجتماعی با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون آرایه شده است.

جدول ۱۵: همبستگی بین متغیرهای تحقیق با نهاد اجتماعی محلّه محور

ردیف	متغیرهای تحقیق	متغیر وابسته	R	P
۱	اعتماد		۰/۶۱۵ ^{۰۰}	۰/۰۰۰
۲	کارایی		۰/۲۶۴ ^{۰۰}	۰/۰۰۰
۳	عدالت	ایجاد نهاد اجتماعی محلّه محور	۰/۶۱۰ ^{۰۰}	۰/۰۰۰
۴	مشارکت		۰/۷۱۲ ^{۰۰}	۰/۰۰۰
۵	کیفیت زندگی		۰/۶۶۸ ^{۰۰}	۰/۰۰۰

نتایج حاصل از ضریب همبستگی بین اعتماد از دیدگاه شهروندان نشانگر آن است که بین این عامل با ایجاد نهاد اجتماعی محلّه محور رابطه معنی داری وجود دارد. اعتماد بستر انواع فعالیت‌های مشارکتی و اقتصادی در افراد خواهد بود و هر چه این سطح در یک محلّه افزایش یابد رشد فعالیت‌های اقتصادی

وجود دارد. اعتماد بستر انواع فعالیت‌های مشارکتی و اقتصادی در افراد خواهد بود و هر چه این سطح در یک محلّه افزایش یابد رشد فعالیت‌های اقتصادی

با ایجاد نهاد اجتماعی محله محور رابطه معنی داری وجود دارد. می‌توان مشارکت را درگیری ذهنی و عاطفی اشخاص در موقعیت‌های گروهی دانست که آنان را بر می‌انگیزد تا برای دستیابی به هدف‌های گروهی یکدیگر را یاری دهند و در مسئولیت کار شریک شوند. نتایج حاصل از ضریب همبستگی بین کیفیت زندگی از دیدگاه شهروندان نشانگر آن است که بین این عامل با ایجاد نهاد اجتماعی محله محور رابطه معنی داری وجود دارد. کیفیت زندگی شهری در برگزیده ابعادی روانی است که شاخص‌هایی همچون رضایت، شادمانی و امنیت را در بر می‌گیرد. کیفیت زندگی شهری ابعاد محیطی را نیز که سنجه‌هایی چون مسکن، دسترسی به خدمات و امنیت محیطی را با خود دارند، در بر می‌گیرد.

۳-۳- تعیین عوامل مؤثرتر بر تحقق ایجاد نهاد اجتماعی محله محور

تحلیل رگرسیون چندگانه این امکان را برای محقق فراهم می‌کند تا تغییرات متغیر وابسته را از طریق متغیرهای مستقل پیش بینی و سهم هر یک از متغیرهای مستقل را در تبیین متغیر وابسته تعیین کند. در روش گام به گام قوی ترین متغیرها یک به یک وارد معادله می‌شوند و این کار تا زمانی ادامه می‌یابد که خطای آزمون معنی داری به ۵ درصد برسد. در این بخش به بررسی این روش آماری پرداخته می‌شود که با استفاده از روش گام به گام به ترتیب ۲ متغیر مشارکت و اعتماد وارد معادله رگرسیون چندگانه گردیدند، در ادامه به بررسی این روش پرداخته می‌شود.

گام اول: در اولین مرحله متغیری که وارد معادله گردید مشارکت X_1 است که این بدان مفهوم است که متغیر مزبور بیشترین تأثیر را در ایجاد نهاد اجتماعی

بیشتر خواهد بود. جوامعی که از میزان بالایی اعتماد برخوردارند، برای ایجاد توافق و همکاری، به نهادهای رسمی کمتری محتاجند. به طور کلی اهمیت اعتماد در تعاملات اجتماعی تا بدان حد است که می‌توانیم بگوییم اگر اعتماد میان اعضای جامعه نباشد و یا اندک باشد؛ تعاملات و روابط میان افراد جامعه از تنظیم خارج می‌شود و روابط پایدار میان اعضای جامعه کمتر برقرار می‌شود. نتایج حاصل از ضریب همبستگی بین کارایی از دیدگاه شهروندان نشانگر آن است که بین این عامل با ایجاد نهاد اجتماعی محله محور رابطه معنی داری وجود دارد. کارایی به معنای کمترین زمان یا انرژی مصرفی برای بیشترین کاری که انجام شده است. کارایی موجب ارتقاء بهره‌وری و کمک مؤثر در نیل به اهداف جامعه خواهد شد. اگر جامعه ای بتواند در مقایسه با جوامع دیگر با صرف مقدار کمتری از منابع به هدف مشخص برسد از کارایی بیشتری برخوردار خواهد بود. نتایج حاصل از ضریب همبستگی بین عدالت از دیدگاه شهروندان نشانگر آن است که بین این عامل با ایجاد نهاد اجتماعی محله محور رابطه معنی داری وجود دارد و زمانی می‌توان گفت که جامعه از نظم ایده آلی برخوردار است که همه اعضای آن، اصول معینی از عدالت را پذیرفته باشند. در واقع وجود یک مفهوم مشترک از عدالت اجتماعی در بین افرادی که دارای اهداف و مقاصد مختلف هستند، موجب می‌شود تا پیوندهای دوستی بین آنها شکل بگیرد. اگر افراد جامعه، توزیع منابع و امتیازات را عادلانه ارزیابی کنند درک عدالت در میان آنها بالا خواهد بود و ثبات بیشتری برخوردار خواهد گشت. نتایج حاصل از ضریب همبستگی بین مشارکت از دیدگاه شهروندان نشانگر آن است که بین این عامل

محله محور داشته است. در این مرحله ضریب همبستگی برابر $R=0/730$ و ضریب تعیین برابر $R^2=0/533$ و نیز ضریب تعیین تعدیل شده برابر $R^2=0/532$ محاسبه گردیده است و از طرف دیگر مقدار $F=356/666$ حاصل از تجزیه واریانس برابر

سطح معنی داری آن برابر $p=0/000$ که در سطح کمتر از یک هزارم معنی دار است. بنابراین، با مشاهده ضریب تعیین می‌توان اظهار کرد که متغیر مشارکت شهروندان به تنهایی $53/2\%$ تغییرات در متغیر وابسته را باعث شده‌اند.

جدول ۱۲: مراحل مختلف ورود متغیرهای مستقل در تحلیل رگرسیونی

Std	R^2_{std}	R^2	R	متغیر	مراحل
3/76	0/532	0/533	0/730	مشارکت (x_1)	۱
3/58	0/577	0/580	0/761	اعتماد (x_2)	۲

گام دوم: در مرحله دوم پس از متغیر مشارکت، متغیر x_2 اعتماد وارد معادله شد که در این مرحله ضریب همبستگی برابر $R=0/761$ و ضریب تعیین برابر $R^2=0/580$ و نیز ضریب تعیین تعدیل شده برابر $R^2=0/577$ محاسبه گردیده است و از طرف دیگر مقدار $F=214$ حاصل از تجزیه واریانس برابر 388 و سطح معنی داری آن برابر $p=0/000$ که در سطح

کمتر از یک هزارم معنی دار است. بنابراین، با استفاده از یافته‌های موجود متغیرهای مشارکت و اعتماد شهروندان $57/7\%$ درصد از تغییرات متغیر وابسته را باعث شده‌اند. ضریب (R^2) نشان می‌دهد که $57/7\%$ تغییرات واریانس ایجاد نهاد اجتماعی محله محور به دو متغیر مشارکت و اعتماد مربوط می‌شود و بقیه $(22/3\%)$ به عوامل دیگر بستگی دارد (جدول ۱۳).

جدول ۱۳: ضرایب متغیرهای وارد شده در معادله رگرسیون

Sig	T	Beta	اشتباه استاندارد B	B	متغیر
0/000	11/374	0/546	0/044	0/492	مشارکت (x_1)
0/000	5/84	0/283	0/068	0/398	اعتماد (x_2)
-	-	-	1/095	10/962	ظ

نتیجه‌گیری -۴
شهر فردوسی در میان شهرهای شهرستان شهریار از جمله شهرهایی است که بیشترین مهاجرین با قومیت‌های مختلف به آن وارد شده است و بنابراین، وجود نهادهای اجتماعی محله محور برای یکی کردن سبک‌های فکری متفاوت در سطح شهر باید به صورت خردتر و در سطح محلات انجام پذیرد. نظرات شهروندان در خصوص نهادهای اجتماعی، ایجاد این نهادها در سطح محلات است و پس از شناسایی عوامل مؤثر بر طبق نظرات شهروندان معلوم شد که همه ی مولفه‌ها در تحقق ایجاد نهادهای

اجتماعی محله محور نقش دارند و در این میان و بر اساس آزمون رگرسیون خطی معلوم شد که در میان پنج مولفه دو مولفه اعتماد و مشارکت با $57/8\%$ درصد بیشترین نقش را از نظر شهروندان در تحقق ایجاد نهادهای اجتماعی در مدیریت هر چه بهتر محلات دارند و $22/2\%$ درصد سه مولفه کارایی، عدالت و کیفیت زندگی است. پس از برقراری ضریب همبستگی نیز معلوم شد که، مشارکت، اعتماد و عدالت بیشترین تأثیر را در متغیر وابسته یعنی ویژگی‌های نهاد اجتماعی در مدیریت هر چه بهتر دارند و چهار مورد از گویه‌ها یعنی تشکیل و تقویت

- ایجاد فضاهای سبز مانند پارک‌ها، امکانات تفریحی فضاهای مناسب برای پیاده روی باعث شکل‌گیری کنش‌های متقابل بین اعضای محله می‌شود و در نتیجه سرمایه اجتماعی در سطح محله را افزایش می‌دهد.

- فراهم ساختن مکان‌های عمومی جهت دور هم جمع شدن مانند کتابخانه‌های سیار در پارک‌های محلات، نمایشگاه‌های مختلف مانند سلامت، نمایشگاه دفاع مقدس و... تنوع این برنامه‌ها در محلات مختلف و در زمانهای مختلف باعث می‌شود که دور هم جمع شدن اهالی راحت‌تر شکل بگیرد و زمینه‌ای برای مشارکت مردم محلی با سایر برنامه‌های شکل گرفته توسط مدیریت محله و سایر نهادها و تشکلهای محلی باشد.

- ایجاد فضای رقابت و همکاری بین تشکلهای محله‌ای جهت واگذاری امور کالبدی- فضایی و فعالیت‌های فرهنگی- اجتماعی و امتیاز در به کارگیری مشارکت بیشتر ساکنین محلی

- استفاده از بانک اطلاعات محله‌ای برای اولویت‌بندی فرایند سیاست‌گذاری و اجرای سیاست‌های محله

- حرکت به سوی برنامه ریزی مشارکتی در مقیاس محله‌ای

- ایجاد مراکز خرید برای تهیه آسان مایحتاج روزانه در هر محله

- بالا بردن احساس امنیت در محله از طریق اعمال کنترل رسمی

- افزایش وسایل حمل و نقل عمومی به غیر از تاکسی بر طبق سطح درآمدی شهروندان در سطح محله

سازمان‌های غیردولتی در حکم ساز و کاری مؤثر در زمینه جلب مشارکت مردم، وجود نیروی انسانی مجرب به تعداد کافی در محلات، تأثیرگذاری مطلوب شهروندان در تصمیم‌گیری‌های شهری و دادن حق اظهار نظر به مردم محلی و مشارکت آن‌ها در امور سیاسی از نظر شهروندان با ضریب بالای ۵۰ درصد از ویژگی‌های عمده نهاد اجتماعی محله محور هستند.

۵- پیشنهادها

تقویت سامانه ارتباطی و اطلاع‌رسانی مدیریت شهری با در نظر گرفتن ملاک‌هایی چون:

تنوع بخشی به شیوه‌های ارتباط و اطلاع‌رسانی و استفاده از شیوه‌های حضوری و رو در رو؛ بهره‌گیری از فناوری اطلاعات در قالب پایگاه‌های اینترنتی؛ توسعه و روزآمدسازی شبکه ارتباطی و اطلاع‌رسانی؛ و تمرکز بر مقیاس محله در فرایند ارتباط و اطلاع‌رسانی مدیریت شهری

- ارتقاء سطح فرهنگ شهروندی از طریق آموزش و برگزاری جلسات گفتگوی عمومی در سطح محله با مدیران شهری.

- آموزش شیوه‌های مشارکت و شیوه‌های بهره‌گیری از سامانه ارتباطی و اطلاع‌رسانی مدیریت شهری به شهروندان در قالب کارگاه‌ها، نشریات و گردهمایی‌ها با تمرکز بر مقیاس محله

- تدوین برنامه‌های تأمین بودجه و توزیع بودجه بر مبنای اصول سرمایه اجتماعی (آگاهی به مردم، برانگیختن حس اعتماد و مشارکت و ایجاد حس همبستگی و انسجام) و براساس نیازسنجی محلی) روش‌های بودجه ریزی مشارکتی.

اصلائی، فیروز، فتاحی زفرقندی، علی (۱۳۹۳)، مشارکت عمومی در اداره حکومت اسلامی حق یا تکلیف؟، شماره ۸، صص ۸۸-۶۵.

باوان پور، ع. (۱۳۸۸). نقش سرمایه اجتماعی در توسعه پایدار محله ای (نمونه کوی سجادیه مشهد). پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد.

پاکزاد، جهان‌شاه (۱۳۶۹)، واحد همسایگی، مجله صفا، شماره ۱.

پيله ور، علی اصغر (۱۳۸۰)، تعاون و عدالت گستری در فضای شهری، مجله تعاون، شماره ۱۱۶، صص ۵۱-۴۶.

چپ من (۱۳۸۴)، آفرینش محلات و مکان‌ها در محیط انسان ساخت، ترجمه: شیرزاد فریادی و منوچهر طیبیان، انتشارات دانشگاه تهران، تهران. حاتمی نژاد، حسین، منوچهری میان‌دوآب، ایوب، بهارلو، ایمان، ابراهیم پور، احمد، حاتمی نژاد، حجت (۱۳۹۱)، شهر و عدالت اجتماعی: تحلیلی بر نابرابری‌های محله ای (مطالعه موردی: محله‌های قدیمی شهر میان‌دوآب، شماره ۸۰، صص ۶۴-۴۱. حقیقیان، منصور، اسماعیلی، رضا، کریمی زاده اردکانی، سمیه (۱۳۹۴)، تبیین جامعه شناختی تأثیر توسعه محله محوری در اداره کلان شهر تهران (مورد مطالعه محله‌های ازگل، جنت آباد، حکیمیه، خانی آباد نو)، شماره ۲۰، صص ۱۲۰-۹۹.

حسین زاده، داوود، میرزایی، سابینا (۱۳۸۶)، کیفیت زندگی کاری و تأثیر آن بر بهره وری، فصلنامه مدیریت، شماره ۱۲۳، صص ۲۰-۱۷.

حسینی، علی (۱۳۸۰)، روش‌های مشارکت شهروندان در طرح‌های توسعه شهری (شهر رشت)، پایان

- کاهش تردد خودروها در سطح محله با ایجاد سرعت گیر و بن بست کردن برخی کوچه‌ها

- ایجاد و افزایش مراکز بهداشتی، درمانی و آموزشی - بازنگری قوانین و مقررات شهری به منظور پیش بینی راهکارهایی عملی و با ضمانت اجرایی قوی برای تحقق مطلوب مفهوم شهروند و شهروندی در امور شهری از طریق تشکیل کمیته‌ها و گروه‌های تخصصی حقوقی.

- ترکیب عملکردهای مختلف در سطح محله در جهت تکوین یک سلول کامل شهری (محله) به عنوان یک واحد شهری در عین حال که در پیوند با دیگر نقاط شهر است باید بتواند پاسخگوی نیازهای ساکنان خود باشد.

- یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که یکی از عوامل اصلی ایجاد اعتماد اجتماعی، رعایت ارزش‌هایی است که در بین مردم مشترک است. تقویت و گسترش پای بندی به ارزش‌های (اجتماعی، دینی، مذهبی) در سطح جامعه و عل‌الخصوص در بین جوانان به صورت یک مولفه بنیادین می‌تواند در بالا بردن اعتماد اجتماعی مؤثر باشد.

- به نظر می‌رسد برای ایجاد اعتماد اجتماعی، باید شرایطی فراهم گردد تا مردم کنار یکدیگر احساس امنیت کنند، برای همین منظور باید نظم و ثبات بیشتری در هر چهار خرده نظام اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی برقرار گردد.

منابع

اطهارى، کمال (۱۳۸۱)، عدالت در فضا، مجله هفت شهر، شماره ۹ و ۱۰، صص ۳۳-۲۵.

- نامه دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- حسین آبادی، مصطفی، تقوایی، علی اکبر (۱۳۸۸)، آموزش شهروندی و رویکرد محله محوری: نقش نهادها و ارکان محله ای در آموزش شهروندی، نشریه مسکن و محیط روستا، شماره ۱۲۵، صص ۹۸-۸۸.
- خوش فر، غ. بارگاہی، ر. و کرمی، ش. (۱۳۹۲). سرمایه اجتماعی و پایداری شهری. فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات شهری. شماره هشتم، صص ۴۶-۳۱.
- خنده رو، م. (۱۳۸۷). سنجش میزان سرمایه اجتماعی در سطح محله، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه اصفهان.
- دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۷)، لغت نامه، انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، چاپ دوم، تهران.
- دراکر، پیتیر (۱۳۸۰)، کارایی کارکنان متفکر بزرگترین چالش مدیریت در قرن ۲۱، ترجمه: آزاد مجیدی سرسری، فصلنامه توسعه مدیریت، شماره ۲۵ و ۲۴، صص ۳۱-۲۵.
- دیوشلی، عباس (۱۳۸۸)، لغت نامه فارسی، انتشارات دانشگاه تهران.
- روسک، جوزف، رولند، وارن (۱۳۵۵)، مقدمه ای بر جامعه شناسی، ترجمه: بهرور بنوی و احمد کریمی، انتشارات کتابخانه فروردین، تهران.
- صارمی، فرید، (۱۳۸۶)، توسعه محله ای در کلانشهر تهران مطالعه موردی محله بهار منطقه هفت تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری، دانشگاه شهید بهشتی. 231 صفحه.
- صانعی، پرویز (۱۳۵۴)، جامعه شناسی ارزش ها، نشر و پخش کتاب جار، تهران.
- صادقی، علیرضا (۱۳۸۸)، پرونده: همشهری محله ما، مجله خردنامه همشهری، شماره ۳۵، صص ۱۰۳-۱۰۱.
- طیبی، حشمت الله (۱۳۶۸)، نهادهای اجتماعی، مجله مطالعات جامعه شناختی، شماره ۲، صص ۶۸-۴۹.
- ظہیری نیا، مصطفی، نیکخواه، هدایت الله (۱۳۹۴)، سنجش میزان اعتماد اجتماعی در بین ساکنان شهر بندرعباس و عوامل مؤثر بر آن، مجله جامعه پژوهی فرهنگی، شماره ۱، صص ۱۶۱-۱۲۵.
- علوی تبار، علیرضا (۱۳۷۹)، الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها، جلد سوم، سازمان شهرداری های کل کشور، تهران.
- علی بابایی، یحیی (۱۳۷۸)، آیا دین یک نهاد اجتماعی است، مجله مطالعات جامعه شناختی، شماره ۱۳، صص ۱۲۸-۱۰۹.
- غیاثوند، الهام (۱۳۸۵)، تأثیر سرمایه های اجتماعی بر کیفیت زندگی ساکنان محلات شهری، فصلنامه مهندسیین مشاور، شماره ۲۵، صص ۴۷-۳۳.
- قره خانی، بهزاد، طاهرپور، حبیب الله، رهنورد، فرج الله، مصطفوی، فرخ (۱۳۹۳)، عوامل مؤثر بر اعتماد به سازمان های دولتی شهر تهران، مجله مدیریت دولتی، شماره ۴، صص ۸۵۶-۸۳۹.
- مدنی پور، علی (۱۳۹۱)، فضاهای عمومی و خصوصی شهر، ترجمه: فرشاد نوریان، انتشارات سازمان فناوری اطلاعات و ارتباطات شهرداری تهران، تهران.
- معصومی اشکوری، حسن (۱۳۸۷) «راهنمای عملی برنامه ریزی و آینده پژوهی»، انتشارات پیام.

- and community centers in new sougt wales. www. mapl. com. au
- Ronald. F. 2000. urban problem and community development. Social capital Jonrnal. V. 137 cz / 317-20
- Fridman, Jan (1993), Toward a non-euclidian mode of planning, Apa Journal, Vol 482.
- Capon, Noel, John U. (1990). Determinants of financial performance: a meta analysis. Management Science, Vol 36, pp1159-1143.
- Gaynor, Gerard. (2002). Innovation by design: what it takes to keep your company on the cutting edge, New York, Amacom Books.
- Damanpour, Fariborz. (1990). Innovation effectiveness, adoption and organizational performance, Innovation and creativity at work: Psychological and organizational strategies, pp141-125.
- Li, Yuan, Yongbin Zhao, Yi Liu. (2006). The relationship between HRM, technology innovation and performance in China, Emerald Grup publishing Limited, International journal of Manpower, Vol 27, pp697-679.
- Jameson, Kenneth P. (2006) Has Institutionalism Won the Development Debate?; Journal of Economic Issues, Vol 40, No 2.
- Knak, Stephen and Keefer, Philip (1997) Dose Social Capital Have Economic Pay off ? Across-Country Investigation; Qartrly Journal of Economic, No. 1, November.
- Meier, Gerald M. (2000) The Old Generation of Development Economic and the New; Printed in: Frontiers of Developmment Economics; the Future in Perspective, Edited by Gerald M. Meier and Joseph E. Stiglitz, Oxford University Press.
- Uphoff (1999), Understanding Social Capital: Learning from The Analysis and Experiences of Participation; in Dasgupta and Serageldin, Social Capital: A Multifaceted Perspective, World Bank, USA.
- ملکی پور، موسی، ملکی پور، احمد (۱۳۹۲)، مدیریت منابع انسانی: کارایی نوآوری، کارایی زیست محیطی، کارایی سازمانی، مجله کار و جامعه، شماره ۱۶، صص ۱۷-۲۲.
- مجیدی خامنه، بتول، کولیوند، حجت الله (۱۳۹۱)، تحلیل ساختار فضایی محله شهری بر مبنای توسعه پایدار اجتماع محور (مطالعه موردی محله دارآباد تهران)، شماره ۱۹، صص ۷۴-۴۷.
- مدنی پور، علی (۱۳۸۳)، آیا می‌توان مدیریت و توسعه شهری را بر پایه محله‌ها بنا نهاد، چکیده مقالات همایش توسعه محله تهران، شهرداری تهران.
- مندراس، هانری (۱۳۴۹)، مبانی جامعه‌شناسی، ترجمه: باقر پرهام، انتشارات امیرکبیر، تهران.
- موسوی، احمد. (۱۳۸۵). برنامه ریزی توسعه محله ای با تاکید بر سرمایه اجتماعی در مورد کوی طلاب شهر مشهد. پایان نامه کارشناسی ارشد شهر سازی، دانشکده هنر دانشگاه تربیت مدرس.
- مطهری، مرتضی. ۱۳۷۸. مجموعه ی آثار، مجلات گوناگون. تهران: نشر صدرا.
- معین، محمد (۱۳۷۱)، فرهنگ معین، انتشارات امیرکبیر، تهران.
- معدفر، سعید، مقدم، غلامرضا (۱۳۸۹)، نقش هویت محله ای در کاهش و کنترل گرایش به رفتارهای نا به هنجار اجتماعی در شهر، فصلنامه مسائل اجتماعی ایران، شماره ۲، صص ۱۱۵-۱۴۴.
- هاروی، دیوید (۱۳۷۹)، عدالت اجتماعی و شهر، ترجمه: فرخ حسامیان، محمدرضا حائری و منادی زاده، جلد دوم، انتشارات فرآیند برنامه ریزی شهری تهران، تهران.
- Bullen, p. & Qnyx, j. 2000. social capital , family support serice and neighborhood